

Államvizsga tételsor magyar nyelv és irodalomból
2022-2023¹

Nyelvészet

Fonetika

1. A magyar beszédhangok osztályozása és jellemzése

2. A fonetikai és fonológiai koartikuláció: igazodás, részleges hasonulás, teljes hasonulás, rövidülés és hangkivetés

Bibliográfia:

Gósy Mária: *A fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Bp., 2004. 57–89, 148–163, 252–254.

Kassai Ilona: *Fonetika*. (Átdolgozott kiadás.) Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp., 2005. 149–152.

Szilágyi N. Sándor: *Elmélet és módszer a nyelvészetben különös tekintettel a fonológiára*. Az Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 2004. 196–250.

(A tételekhez a fenti szakirodalom vonatkozó fejezetei kellenek.)

Szófajtan

1. A szófaj fogalma (lexikai, aktuális, grammatikai szófajiság). Szófaji kategóriák. A szófajváltás

2. A Magyar grammatika (Keszler Borbála) szófaji rendszere

Bibliográfia:

Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tk., Bp., 2010.

Keszler Borbála – Lengyel Klára: *Kis magyar grammatika*. Nemzeti Tk., Bp., 2002.

P. Lakatos Ilona (szerk.): *Grammatikai gyakorlókönyv*. Bessenyei György K., Nyh., 2006.

¹ Az írásbeli vagy szóbeli vizsgára mind a nyelvészeti, mind az irodalmi témakörök kötelezők. A tematikák egyfajta iránymutatóként funkcionálnak az államvizsga írásbeli szakaszára való felkészülésben. A vizsgán a végzős hallgatóknak a tematikák alapján készült nyelvészeti, valamint irodalmi tételsort kell megoldaniuk, illetve megválaszolniuk. A vizsgán mind a nyelvészeti, mind az irodalmi tétel kidolgozása kötelező, a hallgató külön-külön kap jegyet mindkettőből. Csak ott számolunk végső jegyet, ahol mind az nyelvészeti, mind az irodalmi tételsorból min. 5,00-ös jegyet szerzett az államvizsgázó.

(A tételekhez a fenti szakirodalom vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Alaktan

1. A morféma fogalma. A tő- és a toldalékmorfémák típusai, osztályozása és jellemzői.

Kötőhangzók/toldalékkezdő magánhangzók.

2. A szóképzés. A szóösszetétel.

Bibliográfia:

Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tk., Bp., 2010.

Keszler Borbála – Lengyel Klára: *Kis magyar grammatika*. Nemzeti Tk., Bp., 2002.

P. Lakatos Ilona (szerk.): *Grammatikai gyakorlókönyv*. Bessenyei György K., Nyh., 2006.

(A tételekhez a fenti szakirodalom vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Szintagmatan, mondattan

1. A szókapcsolatok rendszere, a szintagmák osztályozása

2. A mondat általános és speciális elmélete: állítmány-alany viszonyok; a mondatelemzés története, kérdései

3. A mondat szerkezet szerinti felosztása. Alá- és mellérendelő viszonyok az egyszerű és összetett mondatokban

Bibliográfia:

Imrényi András: Önhasonlóság a magyar elemi mondatban. *Magyar Nyelvőr* 2015/3. 309—320.

Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tk., Bp., 2010.

P. Lakatos Ilona (szerk.): *Grammatikai gyakorlókönyv*. Bessenyei György K., Nyh., 2006.

(A tételekhez a fenti szakirodalom vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Általános nyelvészet

1. A nyelv rendszerszerűsége. A nyelvi rendszer paradigmatis és szintagmatikus síkja

2. A nyelv jelszerűsége. A nyelvi jel fogalma és típusai

Bibliográfia:

Crystal, David: *A nyelv enciklopédiája*. Osiris kiadó, Bp., 2003, 108–110.

Horányi Özséb – Szépe György (szerk.): *A jel tudománya*. Szemiotika. General Press Kiadó, 11–88.

Péntek János: *Teremtő nyelv*. Kriterion, Bukarest, 1988. (A tételekhez a könyv vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Saussure, Ferdinand de: *Bevezetés az általános nyelvészetbe*. Corvina, Bp., 1997, 91–104.

Nyelvtörténet

1. A magyar helyesírás jellege és alapelvei

2. A magyar nyelvtörténet korszakai

Bibliográfia:

Fazakas Emese: *Bevezetés a magyar nyelvtörténetbe. Nyelvi változások, a magyar helyesírás és szókincs története*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2007. (A tételekhez a könyv vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Fazakas Emese: *A magyar nyelv kis történeti nyelvtana*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2008. (A tételekhez a könyv vonatkozó fejezetei kelleneek.)

Kiss János–Pusztai Ferenc: *Magyar nyelvtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 11–68.

Szemantika és pragmatika

1. A szó-, mondat- és szövegsemantika jellemzői; a lexikológiai jelentéstípusok (9 jelentéstípus: monoszémia, poliszémia, homonímia, alakváltozat, jelentésmegoszlás, jelentéskülönülés/szóhasadás, szinonímia, mezőösszefüggés, összefüggéstelenség) jellemzése

2. A pragmatika kitüntetett területei, kulcskérdései: háttértudás, implikatúra, következtetések. A nyelvi tevékenység mint megismerés és megértés.

Bibliográfia:

Horváth Katalin: *Szemantika I.* (308–313),

Pátrovics Péter: *Szemantika II.* (314–218)

Tátrai Szilárd: *Pragmatika* (279–282)

In: Balázs Géza szerk.: *Nyelvészetről mindenkinek*. Inter, Budapest, 2011.

Kétnyelvűség és többnyelvűség

1. A kétnyelvűség meghatározásai és osztályozási lehetőségei. Kétnyelvű nyelvhasználat

2. Nyelvi kisebbségek. Kétnyelvűség és oktatás

Bibliográfia:

Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999. 31–40, 75–86, 117–131, 194–196.

Bartha Krisztina: *Kétnyelvű kisiskolás gyermekek beszédfeldolgozási folyamatai*. EME – Partium Kiadó, Kolozsvár – Nagyvárad. 11–31.

Irodalom

Régi magyar irodalom

Humanizmus és reformáció

Szakirodalom:

Gintli Tibor (szerk.): *Magyar irodalom*. Akadémiai, Bp., 2010, 111–132, 157–172.

Jankovits László: *Accessus ad Janum. A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében*. Balassi, Bp., 2002 (Humanizmus és reformáció 27.), 7–45. Online: <http://mek.oszk.hu/04700/04778/04778.pdf>

Kiss Farkas Gábor: A magyarországi humanizmus kezdeteiről (Pierpaolo Vergerio, Vitéz János és Johannes Tröster). In: Békés Enikő – Tegyei Imre (szerk.): *Convivium Pajorin Klára 70. születésnapjára*, Debrecen–Budapest, 2012, 119–131. Online: http://www.iti.mta.hu/Pajorin70_Convivium/Pajorin_21_Kiss_Troster.pdf

Véber János: Váradi Péter és leveleskönyve. In: Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): *A magyar irodalom története. A kezdetektől 1800-ig*. Gondolat, Bp., 2007, 168–179. Online: <http://villanyspenot.hu/?p=szoveg&n=12215>

A felvilágosodás korának magyar irodalma

1. Bessenyei György és a testőrírók nyelvi és irodalmi programja

Szakirodalom:

Bíró Ferenc: *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Balassi, Bp., 1998, 69–106.

Nagy Imre: Bessenyei György, a magyar felvilágosodás úttörője. In: Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): *A magyar irodalom története. A kezdetektől 1800-ig*. Gondolat, Bp., 2007, 601–613.

2. A felvilágosodás korának lírája. Versújítás. Alkalmi költészet. Csokonai Vitéz Mihály

Szakirodalom:

Bíró Ferenc: *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Balassi, Bp., 1998, 248–264, 277–292, 332–348, 383–423.

Gintli Tibor (szerk.): *Magyar irodalom*. Akadémiai, Bp., 2010, 323–348.

A reformkor irodalma

1. Petőfi Sándor költői szerepei

Szakirodalom:

Margócsy István: *Petőfi Sándor. Kísérlet.* Korona Kiadó, Budapest, 1999, 75–134.

2. Az irodalom mint társadalmi részrendszer (olvasóközönség, intézmények, sajtó, írói professzionalizálódás)

Szakirodalom:

Gintli Tibor (szerk.): *Magyar irodalom.* Akadémiai, Bp., 2010, 429–440.

A 19. század második felének irodalma

1. Arany János balladaköltészete

Szakirodalom:

Fűzfa Balázs (szerk.): *Szondi két apródja. A Szécsényben 2008. szeptember 26-28-án rendezett Szondi két apródja-konferencia szerkesztett és bővített anyaga.* Szombathely, Savaria, 2009, 15–23, 85–103.

Gintli Tibor (főszerk.): *Magyar irodalom.* Budapest, 2010, 470–479.

2. Regényváltozatok a 19. század második felében (Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Kemény Zsigmond)

Szakirodalom:

Eisemann György: *Mikszáth Kálmán.* Korona, Bp., 1998.

Nyilasy Balázs: *A románc és Jókai Mór.* Eötvös, Budapest, 2005, 7–34, 72–153.

Bényei Péter: *A történelem és a tragikum vonzásában. A történelmi regény műfaji változatai és a tragikum kérdései Kemény Zsigmond írásművészetében.* Debrecen, Kossuth, 2007, 252–317.

T. Szabó Levente: *Mikszáth, a kételkedő modern. Történelmi és társadalmi reprezentációk Mikszáth Kálmán prózapoétikájában.* L'Harmattan, Budapest, 2007, 32–58, 199–221.

20. századi magyar irodalom

1. Az irodalmi modernitás formái és változatai: a sokarcú modernség. Európai, magyar és erdélyi távlatok a 20. század első felében.

Szakirodalom:

Rákai Orsolya, *Sokarcú modernség és irodalomtörténet-írás*, Helikon, 2017/3, 341–358. illetve:

http://epa.oszk.hu/03500/03580/00009/pdf/EPA03580_helikon_2017_3_341-358.pdf

Angyalosi Gergely, *Közelítések a modernséghez*, Literatura, 2009/3, 321–325.

Szegedy-Maszák Mihály, *Világirodalmi távlat megteremtése (1908 Megjelenik a Nyugat című folyóirat első száma)* In: UŐ., (főszerk.): *A magyar irodalom története. II. (1800-tól 1919-ig)*, 704-723.

Tverdota György: A hagyományörző modernség születése, In: UŐ., *Hagyomány és lelemény. A magyar irodalmi modernség első hulláma*. Kalligram, Bp. 2018., 51-64.

Tverdota György: *A modernség-fogalom változásai a húszas évek költészetében* In: UŐ., *Hagyomány és lelemény. A magyar irodalmi modernség első hulláma*. Kalligram, Bp. 2018.

Kenyeres Zoltán: *A Nyugat periódusai*, illetve: http://m-szilvi.web.elte.hu/kz_periodus.pdf

Kuncz Aladár: *Tíz év. Erdélyi Helikon*, 1928/I., május, 1.sz., 2–5., illetve: *UŐ.: Kritikák, portrék, tanulmányok I-II.* (szerk. Filep Tamás Gusztáv és Juhász Andrea), OSZK–Kriterion, 2019.

Pomogáts Béla: *Erdélyiség és európaiság. Az erdélyiség vonatkozási pontjai*. Forrás, 1999/szeptember, illetve: <https://epa.oszk.hu/02900/02931/00014/pdf/>

2. Dal-, elégia- és ódaváltozatok a 20. század lírájában (Ady Endre, Babits Mihály, József Attila, Jékely Zoltán, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes)

Szakirodalom:

Bókay Antal: *József Attila poétikái*. Gondolat, Bp., 2004, 77–97, 129–145.

Kulcsár Szabó Ernő: *A kettévált modernség nyomában. A magyar líra a húszas-harmincas évek fordulóján*. In: UŐ – Kabdebó Lóránt (szerk.): „De nem felelnek, úgy felelnek”. A magyar líra a húszas-harmincas évek fordulóján. Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1992, 21–52. illetve: <http://mek.oszk.hu/05800/05846/>

Gintli Tibor (főszerk.): *Magyar irodalom*. Budapest, 2010, 762–778, 897–901.

Vers-Ritmus-Szobjektum. Műértelmezések a XX. századi magyar líra köréből. Szerk. Horváth K., Szitár K. Bp., Kijárat, 2005.

„Csillagtoronyban” – *Tanulmányok Jékely Zoltánról.* (szerk. Palkó Gábor – Péterfy Sarolt, PIM, Bp., 2016.

Erdődy Edit: „*Hároméves irodalom*”. In: *A magyar irodalom története III.*, szerk. Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Bp., Gondolat, 2007, 438-454. illetve: <http://www.villanyspenot.hu/?p=szoveg&n=12300>

Schein Gábor: *Poétikai kísérlet az Újhold költészetében,* Bp., Universitas, 1998.

Z. Urbán Péter: *Az önreflexió mintázatai Nemes Nagy Ágnes költészetében,* Bp., Ráció, 2015

3. Regényváltozatok és új regényjelenségek a 20. századi irodalomban (Kosztolányi Dezső, Márai Sándor/Szerb Antal, Ottlik Géza, Esterházy Péter)

Szakirodalom:

Gintli Tibor (főszerk.): *Magyar irodalom.* Budapest, 2010, 689–698.

Szegedy-Maszák Mihály: A regényszerűség meghaladása. In: Uő., (főszerk.): *A magyar irodalom története. III. (1920-tól napjainkig),* 495–506., illetve:

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_542_05_A_magyar_irodalom_tortenetei_3/ch20.html

Jakus Ildikó – Hévízi Ottó: *Ottlik-veduta.* Kalligram, Pozsony, 2004.

Odorics Ferenc: Az értelemadás kegyelme. In: Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): *A magyar irodalom története. III. (1920-tól napjainkig),* 495–506., illetve:

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_542_05_A_magyar_irodalom_tortenetei_3/ch41.html

Dobos István: Önéletírás és regény. 1935. Megjelenik Márai Sándor *Egy polgár vallomásai* című regénye. In: Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): *A magyar irodalom története. III. (1920-tól napjainkig),* 323–335., illetve:

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_542_05_A_magyar_irodalom_tortenetei_3/ch26.html

Kulcsár Szabó Ernő: *Esterházy Péter.* Kalligram, Pozsony, 1996, 44–94.